

EDVARDS PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA^[1]

br 79/1991/331/404

U predmetu Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva Evropski sud za ljudska prava, zasedajući, u skladu sa članom 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) i relevantnim odredbama Poslovnika Suda, kao sudsko veće sastavljeno od sledećih sudija:

g. R. RISDAL (RYSSDAL), predsednik

g. TOR VILJALMSON (THÓR VILHJÁLMSSON)

g. F. MAČER (MATSCHER)

g. L. E. PETITI (PETTITI)

g. C. RUSO (RUSSO)

g. J. DE MEJER (DE MEYER)

g. I. FOJGEL (FOIGHEL)

g. F. BIGI (BIGI)

Ser DŽON FRILEND (JOHN FREELAND)

a u čijem sastavu su se nalazili i g. M. A. Ejsen (Eissen), sekretar i g. H. Pecold (Petzold), zamenik sekretara Suda, nakon većanja bez prisustva javnosti 29. juna i 26. novembra 1992. godine, izriče sledeću presudu, usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je na razmatranje Sudu 13. septembra 1991. uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija), pre isteka roka od tri meseca predviđenog članovima 32, stav 1 i 47 Konvencije.

Predmet proističe iz predstavke (br. 13071/87) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, koju je Komisiji, u skladu sa članom 25, 29. septembra 1986. uputio britanski državljanin g. Derek Edwards (Derek Edwards).

Zahtev Komisije se pozvao na članove 44 i 48 Konvencije i deklaraciju kojom je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo obaveznu nadležnost Suda (čl. 46). Cilj

zahteva je bio dobijanje odluke Suda o tome da li predmetne činjenice ukazuju da je tužena Država prekršila svoje obaveze po osnovu člana 6, stavovi 1 i 3 (d) i člana 13 Konvencije.

2. U odgovoru na upit postavljen shodno pravilu 33, stav 3 (d) Poslovnika Suda, podnosilac predstavke je izjavio da želi da uzme učešća u postupku pred Sudom i u tu svrhu imenovao advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

3. U sudsko veće su postavljeni sledeći članovi: po službenoj dužnosti, Ser Džon Frilend, izabrani britanski sudija (shodno čl. 43 Konvencije), i g. R. Risdal, predsednik Suda (pravilo 21, st. 3 (b)). Predsednik je 28. septembra 1991, u prisustvu sekretara Suda, žrebom odredio imena preostalih sedam sudija, i to:

g. Dž. Kremona,

g. T. Viljamson,

g. F. Mačer,

g. R. Mekdonald,

g. C. Ruso,

g. I. Fojgel i

g. F. Bigi (čl. 43 Konvencije i pravilo 21, st. 4 Poslovnika). Naknadno su rezervne sudije g. L.-E. Petiti i g. J. De Mejer zamenili g. Kremonu, kome je istekao mandat i čiji je naslednik preuzeo njegovo mesto pred početak rasprave, i g. Mekdonalda, koji je bio sprečen da učestvuje u radu sudskog veća na ovom slučaju (pravilo 2, st. 3, 22, st. 1 i 24, st. 1).

4. G. Risdal je preuzeo ulogu predsednika sudskog veća (pravilo 21, st. 5). On je preko sekretara stupio u kontakt s državnim zastupnikom Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu: Država), delegatom Komisije i zastupnikom podnosioca predstavke kako bi utvrdio njihove stavove o organizaciji postupka (pravilo 37, st. 1 i 38). Nakon toga su, u skladu s nalogom i instrukcijama predsednika veća, podnosilac predstavke i Država uputili svoje podneske Sekretarijatu Suda 7. februara 1992, a podnosilac je svoj zahtev po osnovu člana 50, podneo 10. juna 1992. Sekretar Komisije je 8. aprila 1992. obavestio sekretara Suda da će delegat Komisije svoje komentare izneti usmeno tokom same rasprave.

5. U skladu s odlukom predsednika Suda, javna rasprava je održana u Sudu u Strazburu 24. juna 1992. Sud je pre rasprave održao pripremnu sednicu.

Pred Sudom su istupali:

(a) u ime Države

g. D. Bruks (Brooks), iz Ministarstva inostranih poslova i Komonvelta, zastupnik,

g. D. Penik (Pannick), QC53, advokat,

g. R. Hiton (Heaton), savetnik,

(b) u ime Komisije

g. F. Ermakora (Ermacora), delegat,

(c) u ime podnosioca predstavke

g. Dž. Klark (Clarke), advokat,

g. Dž. K. Kempbel (Campbell) (iz advokatske kancelarije Friman Džonson), advokat.⁵⁴

Sudu su se obratili g. Penik (u ime Države), g. Ermakora (u ime Komisije) i g. Klark i g. Kempbel (u ime podnosioca predstavke). Dâti su i odgovori na pitanja koja je postavio Sud i dva člana sudskog veća. Podnosilac predstavke je Sudu tokom rasprave dostavio dodatnu dokumentaciju.

ČINJENICE

I. KONKRETNE OKOLNOSTI SLUČAJA

A. Suđenje i žalbeni postupak

6. Prvostepeni sud u Šefildu je 9. novembra 1984. podnosioca predstavke proglasio krivim po tri tačke optužnice (pljačka i dve provalne krađe). Porota je ovakvu odluku donela većinom glasova, sa deset glasova prema dva. G. Edvards je za pljačku osuđen na deset godina zatvora, a za dve provalne krađe na po osam godina za svaku pojedinačno, to jest na 16 godina ukupno. Sve tri kazne su objedinjene i imale su se izdržavati jedna za drugom.

Dokaz protiv podnosioca predstavke predstavlja detaljno usmeno priznanje dato u policiji u kome on navodno priznaje izvršenje sva tri krivična dela. Prema iskazu policije, on je o okolnostima izvršenja krivičnih dela ispitivan u tri navrata, o čemu su sačinjeni pojedinačni zapisnici koje je on, međutim, odbio da potpiše.

Na suđenju je g. Edvards u svoju odbranu istakao da su njegovi iskazi falsifikovani. Uporno je insistirao na svojoj nevinosti, ne negirajući pritom da se mnogo puta u prošlosti ogrešio o zakon. Jedini svedoci koje je odbrana tokom suđenja pozvala bila su dva policajca koji su ga ispitivala.

7. Sudija pojedinac krivičnog odeljenja Apelacionog suda 5. februara 1985. usvaja njegovu žalbu na dužinu presude, ali ne i zahtev za njeno preinačenje, koji sudsko veće tog istog suda odbija na posebnom ročištu 25. maja 1985.

8. Žrtva pljačke za koju je g. Edvards osuđen i koja se dogodila 14. aprila 1984. bila je gđica Sajzer, osamdesetdvoletna starica, koja je u svom iskazu navela da ju je iz sna trgao zvuk i da je tom prilikom videla muškarca kako se naginje prema njoj. Uspela je na kratko da ga vidi pre nego što joj je vezao ruke iza leđa i stavio povez na oči. Ostala je vezana u kući sve dok je nisu našli sledećeg jutra. Ona je policiji dala opis napadača koji je odgovarao opisu podnosioca predstavke i rekla da misli da bi ga prepoznala kada bi ga ponovo videla. Pozvana je da svedoči na sudu, ali je umesto toga poroti pročitao njen pisani iskaz.

Na dan 19. aprila i 10. juna 1984. izvršene su dve odvojene provalne krađe u kuću jedne druge starije žene. Policija je 10. juna u blizini njene kuće uhapsila lice koje je zajedno sa podnosiocem predstavke okrivljeno za te provalne krađe i na osnovu čije izjave je podnosilac predstavke kasnije uhapšen.

9. Podnosilac predstavke 16. maja 1985. podnosi prijavu ministru unutrašnjih poslova protiv policajaca koji su vodili istragu i svedočili protiv njega na sudu. Pokrenuta je unutrašnja istraga u policiji tokom koje su utvrđene izvesne činjenice koje su doznačene i podnosiocu predstavke (vidi dole stavove 11-13). Podnosilac predstavke je 3. decembra 1985. zatražio da mu se odobri pravo na žalbu na presudu zbog prekoračenja roka za njeno ulaganje. Policija šalje svoj izveštaj o internoj istrazi od 5. decembra (tzv. Karmajklov izveštaj) Unutrašnjoj kontroli, koja ga upućuje državnom tužiocu. Pravni savetnici podnosioca predstavke zahtevaju da im se ustupi kopija tog izveštaja, ali taj zahtev biva odbijen s obrazloženjem da se time štiti javni interes.

Državni tužilac februara 1986. zaključuje da nema dovoljno dokaza za pokretanje krivične istrage protiv tri policajca i predlaže da se protiv njih pokrene disciplinski postupak. Disciplinska komisija na sednici održanoj od 13. do 15. juna zaključuje da nema osnova za pokretanje disciplinskog postupka i odbacuje optužbe protiv njih.

B. Upućivanje zahteva podnosioca predstavke apelacionom sudu od strane ministra unutrašnjih poslova

10. Ministar unutrašnjih poslova 21. marta 1986. upućuje zahtev podnosioca predstavke krivičnom odeljenju Apelacionog suda, u skladu sa članom 17, stav 1 (a) Zakona o pokretanju postupka pred Apelacionim sudom iz 1968 (tzv. "Zakon iz 1968") (vidi dole stavove 19 i 20).

Sud je zahtev razmatrao 18. jula 1986. i istog dana doneo odluku po tom pitanju.

11. Podnosilac predstavke u svom zahtevu traži poništaj presude zbog procesnih propusta i manjkavosti optužnice, odnosno zbog toga što je policija od njega prikrla određene činjenice. Jedan od policajaca je tokom unakrsnog ispitivanja na sudu priznao da na mestu izvršenja krivičnog dela nisu pronađeni otisci prstiju podnosioca predstavke.

Pronađena su dva otiska prstiju za koja se kasnije ispostavilo da pripadaju susedu koji je staricu redovno posećivao. Podnosilac predstavke nije imao saznanja o ovim činjenicama sve do suđenja pred Apelacionim sudom.

Argument podnosioca predstavke je bio da se verodostojnost njegovog priznanja u policiji dovodi u pitanje s obzirom da je rečeni policajac lagao o gore navedenim činjenicama.

Apelacioni sud je njegov argument odbacio sa sledećim obrazloženjem: "Sud ne prihvata ovakvo tumačenje svedočenja inspektora Hojlada. Sud smatra da ono što je on naznačio ili želeo da naznači jednostavno ukazuje da na licu mesta nisu nađeni otisci prstiju nijednog od dva okrivljena lica, niti onih koji pripadaju Rouzu, niti onih koji pripadaju Edwardsu, tj. podnosiocu zahteva u ovom slučaju. Sud ne smatra da bi pomnijim razmatranjem ovog pitanja moglo da se dokaže da je Hojland osoba čiji se iskaz sam po sebi ne bi mogao prihvatiti."

12. Još jedna manjkavost optužnice na koju je podnosilac predstavke ukazao ticala se činjenice da je policija starici koja je bila žrtva pljačke i koja je

sama izjavila da je provalnika samo na trenutak videla pokazala dva albuma sa fotografijama mogućih počinilaca (u kojima je bila i fotografija podnosioca predstavke). U pisanom iskazu koji je pročitana pred porotom starica je izjavila da misli da bi mogla da prepozna napadača.

Ona, međutim, među ponuđenim fotografijama nije izdvojila fotografiju podnosioca predstavke.

Ova činjenica, međutim, nije pomenuta u pisanoj izjavi jednog od policajaca koja je pročitana poroti, a sa čijim sadržajem nije bio upoznat podnosilac predstavke ni pre ni tokom samog suđenja pred prvostepenim sudom. Njegov advokat je u obraćanju Apelacionom sudu istakao da su izostavljanjem ove činjenice dokazi porote u toj meri dovedeni u sumnju da bi porota, da je te činjenice bila svesna, mogla da zaključi da je policija "isfabrikovala" priznanje podnosioca predstavke, upravo onako kako je on to i tvrdio.

Apelacioni sud je i taj argument odbio sa sledećim obrazloženjem:

"Činjenica da je gđica Sajzer samo na trenutak videla napadača i činjenica da je usled toga, u pokušaju da ga identifikuje, njena pažnja bila usmerena na druge stvari, a ne na njegov fizički izgled, navodi sud da poveruje da bi porota ostala pri istom zaključku čak i da je u potpunosti bila upoznata sa činjenicama vezanim za fotografije i onim što je policajac Esdon s tim u vezi uradio."

13. Apelacioni sud je razmatrao i ostale argumente o manjkavosti optužnice i zaključio da ni one ne mogu biti razlog da se presuda dovede u sumnju. Sud je stao na stanovište da konačni ishod ni u kom slučaju ne bi bio drugačiji, čak i kada bi se takvi navodi dalje istražili.

14. Sud je u zaključku naveo sledeće:

"Jasno je da je u ovom slučaju bilo određenih propusta u radu policije, nesumnjivo iz razloga što je policija smatrala da postoji lice koje je u potpunosti priznalo izvršenje navedenih krivičnih dela, pa je shodno tome bilo vrlo malo razloga da se policija upušta u dalju verifikaciju priznanja koje je to lice dalo. Iako se ovim policija predstavlja u svetlu koje je prikazuje kao donekle lenju i aljkavu, Sud ne smatra da u datim okolnostima postoji bilo šta što bi osuđujuću presudu za podnosioca ovog zahteva moglo kvalifikovati kao manjkavu ili nezadovoljavajuću. Shodno tome, nakon razmatranja zahteva na način propisan članom 17 Zakona, Sud smatra da se ta žalba ima odbaciti kao neosnovana."

15. Pravni zastupnik podnosioca predstavke nije zahtevao da Apelacioni sud iskoristi svoje diskreciono pravo i naloži ponovno davanje iskaza svedoka u skladu sa članom 23 Zakona iz 1968. (vidi dole stav 23) kako bi se, između ostalog, omogućilo unakrsno ispitivanje policajaca koji su svedočili na suđenju pred prvostepenim sudom. Advokat je smatrao da su male šanse da takav zahtev bude prihvaćen. On, takođe, nije tražio od suda da odbrani stavi na uvid tzv. Karmajklov izveštaj (vidi gore stav 9).

16. Podnosilac predstavke je svog advokata konsultovao i u vezi upućivanja peticije Gornjem domu britanskog parlamenta, ali mu je on dopisom od 8. septembra 1986. odgovorio da nema osnova za prihvatanje takve žalbe.

Podnosilac predstavke je 3. juna 1987. uputio žalbu i ministru unutrašnjih poslova, ali bez uspeha. On se trenutno nalazi na izdržavanju kazne zatvora u trajanju od dve godine po presudi od 26. marta 1992, kojom ga je prvostepeni sud u Šefildu proglasio krivim po tri tačke optužnice za provalnu krađu.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Obaveza tužilaštva da odbrani pruži na uvid sve relevantne informacije

17. Po Uputstvu državnog pravobranioca od decembra 1981, tužilaštvo je u obavezi da odbrani stavi na uvid i materijal koji neće koristiti na sudu, uključujući i izjave svedoka koje nisu unete u spise predmeta koji se odbrani uručuje u trenutku kada se predmet predaje nadležnom sudu (osim u izuzetnim situacijama koje se taksativno navode).

Tužilaštvo je, takođe, u obavezi da odbranu izvesti i o svakom prethodnom iskazu svedoka tužilaštva koji je u suprotnosti sa njihovim iskazima datim na sudu (predmet R. protiv Klarka (R. v. Clarke) (1930) br. 22, Criminal Appeals Report 58). Shodno tome, ukoliko se sudu prezentira dokaz po kome svedok tužilaštva tvrdi da bi prepoznao optuženog kada bi ga ponovo video, a tužilaštvo zna da taj svedok nije uspeo da ga identifikuje na fotografijama u policiji, tužilaštvo je dužno da odbranu o tome izvesti.

Radi obezbeđenja uslova za ispunjavanja te obaveze, Apelacioni sud je stao na stanovište da se sve izjave date u policiji moraju dati na uvid tužilaštvu i da se ne može dozvoliti da policija odlučuje koje će materijale predati tužilaštvu (predmet R. protiv Felouza (R. v. Fellows) od 12. jula 1985).

B. Presuda porote

18. Porota odluke donosi jednoglasno ili većinom glasova. Odluke u principu moraju biti donesene jednoglasno, osim ako postupajući sudija ne naloži, a u skladu sa članom 17 Zakona o poroti iz 1974, da se prihvata i većinska odluka, ali tek nakon što je porota najmanje dva sata bezuspešno pokušavala da se saglasi oko odluke. Većinska odluka podrazumeva da poroti od najmanje 11 porotnika takvu odluku donese s deset glasova za i jednim glasom protiv ili ako u poroti od deset porotnika devet njih glasa za. Ako porota ne donese jednoglasnu odluku i ne uspe da odluku usvoji većinskim odlučivanjem, ona se onda raspušta ako postupajući sudija tako odluči, što ne znači da se okrivljeni time oslobađa krivice, već da će mu se suditi pred novom porotom. Ako i druga porota ne uspe da se saglasi oko odluke, praksa nalaže da tužilaštvo u takvim situacijama odustane od tužbe.

C. Obraćanje ministra unutrašnjih poslova Apelacionom sudu

19. Odeljak 17 (1) (a) Zakona iz 1968. propisuje sledeće:

"Kada se lice proglasi krivim po optužnici ili mu se sudi po optužnici ... ministar unutrašnjih poslova može, ukoliko to smatra potrebnim, da u svakom trenutku primeni jednu od sledećih mera:

(a) upućivanje predmeta na razmatranje Apelacionom sudu, u kom slučaju će se predmet smatrati žalbom dotičnog lica Apelacionom sudu;

(...)"

D. Ovlašćenja Apelacionog suda

20. Ovlašćenja Apelacionog suda propisana su članom 2 Zakona iz 1968, u kome stoji sledeće:

"(1) Osim u situacijama prethodno propisanim ovim zakonom, Apelacioni sud će prihvatiti žalbu na svaku osuđujuću presudu i u sledećim slučajevima:

(a) ako smatra da se presuda mora proglasiti ništavom zato što okolnosti ovog slučaja ukazuju da je manjkava ili neodgovarajuća;

(b) ako smatra da se presuda suda ima poništiti zbog pogrešne odluke u bilo kom pravnom pitanju; ili

(c) ako postoje procesni nedostaci tokom suđenja;

u svim drugim situacijama će sud žalbu odbiti.

Žalba će biti odbijena čak i kada sud smatra da bi mogla biti rešena u korist žalioca, ako je sud zaključio da nije došlo do greške suda.

(2) Ako prihvati da razmatra žalbu na presudu, sud će presudu prvostepenog suda ukinuti ukoliko utvrdi da su navodi iz žalbe istiniti.

(3) Osim kada shodno članu 7 okolnosti nalažu ponovno suđenje, nalog Apelacionog suda za ukidanje presude će za niži sud značiti da se osuđujuća presuda ima preinačiti u "oslobađajuću presudu."

Član 7 Zakona iz 1968. propisuje da Apelacioni sud može da naloži ponovno suđenje samo kada se prvostepena presuda ukida po osnovu podnetih dokaza ili dokaza koji su mogli biti podneti shodno članu 23 istog zakona. Za žalbe upućene Apelacionom sudu nakon 31. jula 1989. postupak je nešto drugačiji, pošto izmenjeni član 7 Zakona sada Apelacionom sudu daje šira ovlašćenja odlučivanja u kojim će situacijama nalagati ponovno suđenje.

E. Podnošenje novih dokaza tokom žalbenog postupka

21. U članu 23 Zakona iz 1968. između ostalog stoji i sledeće:

"(1) Apelacioni sud se ovim odredbama ovlašćuje da, ako smatra da je to u interesu pravde ili ubrzanja postupka, naloži sledeće:

(a) da se svaki dokument, predmet ili neka druga stvar vezana za postupak iznese ako sud to smatra nužnim za utvrđivanje činjenica u ovom slučaju;

(b) da svedok u postupku na koji se odnosi predmetna žalba da iskaz ili da bude podvrgnut unakrsnom ispitivanju, bez obzira da li je svedočio u prethodnom postupku ili ne;

(c) (...)

(2) Bez obzira na izrečeno u stavu (1), Sud će kada mu se po ovom osnovu podnose dokazi iskoristiti ovlašćenja da takve dokaze prihvati i u sledećim situacijama, osim ukoliko se po prijemu takvih dokaza ne utvrdi da nema osnova za prihvatanje žalbe:

(a) ako smatra da postoji verovatnoća da se radi o kredibilnim dokazima i dokazima koji bi bili prihvatljivi u postupku iz koga proističe žalba i to u vezi pitanja na koje se žalba i odnosi; i

(b) ako smatra da dokaz nije prezentiran tokom postupka, a postoje razumna objašnjenja zašto to nije učinjeno.

(3) ..."

Na sudu je da odluči da li stoje tvrdnje Države da se sadržaj određenih dokumenata ne može obelodaniti zbog zaštite javnog interesa (vidi, između ostalog, presudu Krivičnog odeljenja Apelacionog suda u predmetu R. protiv Džudit Vord (R. v. Judith Ward) od 8. juna 1992).

22. Stav koji Apelacioni sud zauzima prilikom razmatranja da li je presuda prvostepenog suda manjkava ili nezavodljavajuća shodno članu 2 (st. 1, tač. a) Zakona iz 1968. bio je i predmet rasprave u Odboru za apelaciona pitanja Gornjeg doma britanskog parlamenta, u kontekstu pozivanja na član 17 u žalbenom postupku br. 878 iz 1974, Staford protiv glavnog državnog tužioca. Vikont Dilhorn, sa čijim su se mišljenjem saglasili i ostali članovi odbora, je tom prilikom rekao:

"Nije mi namera da sugerišem da sud kada razmatra da li je presuda manjkava ili nezavodljavajuća nema pravo da postavi pitanje da li bi unošenjem novog dokaza porota mogla doneti odluku da okrivljeni nije kriv. Ako smatra da bi to bio ili mogao biti slučaj, Sud će bez sumnje zaključiti da je presuda manjkava i nezadovoljavajuća ... Ja mislim da bi, međutim, bilo pogrešno da sud zaključi sledeće: "Mišljenja smo da taj dokaz ne dovodi u razumnu sumnju krivicu optuženog. Ne smatramo da je nezadovoljavajuća presuda bila doneta, ali, pošto bi postupajuća porota mogla zauzeti drugačiji stav od našega, mi presudu poništavamo..." Parlament je sa svoje strane naglasio da se presuda može poništiti samo ako je pravo pogrešno primenjeno ili ako je došlo do materijalne greške na suđenju, usled čega, po mišljenju suda, presuda ne može biti zadovoljavajuća. Sud o tome mora da odluči, ali parlament mu nije dao ovlašćenje da poništi presudu i u slučajevima kada smatra da bi porota mogla doneti drugačiju odluku od njegove. Ako kod suda ne postoji razumna sumnja u presudu, iz toga sledi da sud takođe ne smatra da je takva sumnja mogla postojati i kod porote, i obrnuto, ako sud smatra da bi porota u svetlu novih dokaza mogla imati razumnu sumnju, to onda znači da takva sumnja postoji i kod suda."

23. Apelacioni sud je stao na stanovište da se ovlašćenja iz člana 23 Zakona iz 1968. takođe odnose i na ponavljanje iskaza svedoka datih na suđenju, ako je to potrebno radi ubrzanja postupka i interesa pravde. Sud je, takođe, zauzeo stav da ga član 23, stav 1 ovlašćuje da naloži podnošenje novih dokaza koji nisu u suprotnosti sa stavom 2 istog člana (vidi presudu br. 62 u predmetu R. protiv

Latimora i drugih (R. v. Lattimore and others) iz 1976, Criminal Appeals Reports 53). Neuobičajeno je, međutim, da Apelacioni sud takva ovlašćenja sprovodi u praksi s obzirom da sud nerado prihvata da utvrđuje činjenice umesto porote koja je već i videla i čula dotičnog svedoka. U praksi se, dakle, ovlašćenje unosa dokaza odnosi samo na nove dokaze koji su se pojavili nakon suđenja pred prvostepenim sudom i s kojim porota nije imala prilike da se upozna. Nema statističkih podataka koji bi pokazali koliko je često sud ovlašćenja ponovnog izvođenja dokaza primenjivao u praksi.

24. Ministar unutrašnjih poslova je marta 1991. najavio formiranje Državne komisije za krivično pravosuđe koja će, kako se očekuje, između ostalog, biti zadužena i za nadzor nad primenom Zakona iz 1968.

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

25. U predstavi br. 13071/78 upućenoj Komisiji 29. septembra 1986, podnosilac se žali da mu je bilo uskraćeno pravo na pravično suđenje, što predstavlja povredu stava 1 člana 6 Konvencije, i naročito ističe nemogućnost unakrsnog ispitivanja svedoka iz policije vezano za nove dokaze, što je u suprotnosti sa članom 6, stav 3 (d) Konvencije. On se, takođe, žali i na činjenicu da mu nije bio dostupan delotvoran pravni lek za upućivanje ovakvih prigovora, što je suprotno odredbama člana 13.

26. Komisija predstavku odbija 7. decembra 1987, s obrazloženjem da je prekoračen rok od šest meseci propisan članom 26. Predsednik Komisije 13. jula 1988. vraća predstavku na listu predmeta za razmatranje nakon što je podnosilac predstavke podneo dokaz da je uputio dopis Sekretarijatu koji je kod zatvorske uprave registrovan kao otpremljen, ali koji nikada nije stigao do Komisije.

27. Komisija 9. oktobra 1990. predstavku proglašava prihvatljivom.

U izveštaju koji podnosi 10. jula 1991. (shodno čl. 31), Komisija navodi da je zaključila:

- sa osam glasova prema šest, da nije bilo povrede stava 1 i stava 3 (d) člana 6;

- sa dvanaest glasova prema dva, da se u ovom slučaju ne postavlja pitanje primene člana 13.

Integralni tekst mišljenja Komisije i suprotnih mišljenja njenih članova dati su u prilogu ove presude.

ZAVRŠNI PODNESCI DRŽAVE SUDU

28. Na raspravi održanoj 24. juna 1992, Država je od Suda zatražila da zaključi da u ovom slučaju nije bilo povrede Konvencije.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANA 6

29. Podnosilac predstavke se žali na uskraćivanje prava na pravično suđenje garantovano stavovima 1 i 3 (d) člana 6, u kojima stoji:

"1. Svako, tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu raspravu ... pred nezavisnim i nepristrasnim sudom (...)

2. ...

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;

(...)"

30. Podnosilac predstavke tvrdi da suđenje nije bilo pravično zato što policija nije odbrani prezentirala sledeće: (1) činjenicu da jedna od žrtava, koja je ranije izjavila da misli da bi mogla da prepozna počinioca, nije prepoznala podnosioca predstavke na fotografijama iz policijske kartoteke (vidi gore stav 12) i (2) postojanje otisaka na mestu izvršenja zločina (vidi gore stav 11). Da je odbrana imala saznanja o ovim činjenicama, podnosilac predstavke bi mogao da dovede u pitanje verodostojnost izjava svedoka iz policije. S obzirom da se ovde radilo o glavnom dokazu protiv podnosioca predstavke, postojala je mogućnost da bi jedan ili više porotnika mogao biti ubeđen u njegovu nevinost, što bi za rezultat imalo njegovo oslobađanje (vidi gore stavove 6 i 18). Shodno tome, odbrani je bilo

uskraćeno pravo da ispituje svedoke iz policije i nije bila u ravnopravnom položaju s tužilaštvom onako kako to propisuje stav 3 (d) člana 6.

Podnosilac predstavke smatra da postupkom pred Apelacionim sudom nisu ispravljani nedostaci suđenja pred prvostepenim sudom, pošto Apelacioni sud nije ispitao svedoke iz policije, niti naložio da se sudu stavi na uvid izveštaj interne kontrole (tzv. Karmajklov izveštaj) koji odbrana nije imala prilike da vidi (vidi gore stav 9). Shodno tome, protiv njega su se vodila dva manjkava postupka pred dva odvojena suda.

31. Država sa svoje strane smatra da Sud, prilikom razmatranja manjkavosti postupka, mora da uzme u obzir postupak u celini, što znači i postupak pred Apelacionim sudom. Podnosilac predstavke je na odgovarajući način bio obavešten o postojanju za njega prethodno nepoznatih činjenica i imao je mogućnost da preko svog advokata od Apelacionog suda zatraži poništaj presude. Sem toga, taj sud je u svetlu novih dokaza detaljno i pomno razmotrio presudu i zaključio da ona treba da ostane na snazi. Nije na Evropskom sudu da umesto svog tumačenja činjenica preuzme tumačenje Apelacionog suda. Država je na kraju iznela argument da stav 3 (d) člana 6 nije relevantan za činjenicu da dokazi nisu dati na uvid odbrani, i da bi to pitanje trebalo razmatrati u okviru stava 1 člana 6.

32. Komisija je zauzela stav da se stav 3 (d) člana 6 odnosi na žalbu podnosioca predstavke ali da se, gledano na postupak u celini, ne radi o povredi stava 1 člana 6 kada se on tumači zajedno sa stavom 3 (d).

33. Sud podvlači da garantije sadržane u stavu 3 člana 6 predstavljaju konkretne aspekte prava na pravično suđenje propisane stavom 1 (vidi kao najsvežiji primer presudu u predmetu T. protiv Italije od 12. oktobra 1992, Serija A br. 245-C, str. 41, st. 25). Sud smatra da okolnosti ovog slučaja ne nalažu da se razmotri primena stava 3 (d) člana 6, pošto se navodi podnosioca predstavke u svakom slučaju svode na tvrdnju da postupak nije bio pravičan. Sud će se stoga usredsrediti samo na to pitanje.

34. U tu svrhu Sud mora da razmotri postupak u celini, uključujući i odluku Apelacionog suda (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Helmers protiv Švedske od 29. oktobra 1991, Serija A br. 212, str. 15, st. 31). Dalje, ne spada u nadležnost Evropskog suda da umesto sopstvene procene činjenica preuzima

tumačenje domaćeg suda, a opšte je pravilo da domaći sud ceni dokaze koji mu se podnose. Zadatak Suda je da utvrdi da li je postupak u celini bio pravičan, uključujući i način predočavanja dokaza (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Vidal protiv Belgije od 22. aprila 1992, Serija A br. 235-B, str. 32-33, st.33).

35. Podnosilac predstavke je osuđen mahom na osnovu dokaza o njegovom priznanju koje je predočila policija, a koje je on osporio. Nakon toga je utvrđeno da policija izvesne činjenice nije prezentirala odbrani (vidi gore stavove 11 i 12), što bi odbrani omogućilo da dovede u pitanje kredibilitnost i istinitost svedočenja policije.

36. Sud smatra da uslov pravičnosti propisan stavom 1 člana 6, a koji postoji i u britanskom pravu, zahteva da tužilaštvo stavi na uvid odbrani sve materijalne dokaze u korist ili na štetu optuženog i da, činjenica da to u ovom slučaju nije učinjeno, znači da je došlo do manjkavosti u prvostepenom sudskom postupku.

Kada je ta činjenica utvrđena, međutim, ministar unutrašnjih poslova je na osnovu izveštaja unutrašnje kontrole predmet uputio Apelacionom sudu, koji je sa svoje strane analizirao zapisnik sa suđenja i spise predmeta, uključujući i navodno priznanje optuženog, i detaljno razmotrio na koji način bi se novootkrivene činjenice mogle odraziti na presudu (vidi gore stavove 11-14).

37. U postupku pred Apelacionim sudom podnosilac predstavke je imao dva pravna zastupnika koji su u svakom trenutku mogli od suda da zatraže da obori presudu po osnovu dokazanog neotkrivanja činjenica. Tačno je da policajci koji su svedočili u prethodnom postupku nisu dali svoj iskaz pred Apelacionim sudom. To ne znači, međutim, da pravni zastupnici podnosioca predstavke nisu mogli da od Suda zatraže da ih pozove kao svedoke u ovom postupku, što oni, međutim, nisu učinili (vidi gore stav 15).

38. U postupku pred Evropskim sudom podnosilac predstavke po prvi put iznosi argument da postupak u celini ne može biti pravičan pošto tzv. Karmajklov izveštaj nije predočen ni njemu ni Apelacionom sudu (vidi gore stav 9). Nije, međutim, opovrgnuta činjenica da je on to mogao zatražiti od Apelacionog suda, ali da to nije učinio. Ne može se prihvatiti opravdanje da takav predlog nije iznet pošto bi se Država tome opirala iz razloga zaštite javnog interesa, pošto je na sudu bilo da odluči da li će takav predlog prihvatiti ili ne (vidi gore stav 21).

39. Imajući u vidu gore izrečeno, Sud zaključuje da su manjkavosti prvobitnog postupka ispravljene u postupku pred Apelacionim sudom (vidi s tim u vezi presudu u predmetu Adolf protiv Austrije od 26. marta 1982, Serija A br. 49, str. 17-18, st. 38-41 i, mutatis mutandis, presudu u predmetu De Kuber protiv Belgije od 26. oktobra 1984, Serija A br. 86, str. 19, st. 33). Sem toga, nema indicija da je postupak pred Apelacionim sudom u bilo kom pogledu bio nepravičan.

Shodno tome, nema povrede člana 6.

II. NAVODNE POVREDE ČLANA 13

40. Podnosilac predstavke se pred Komisijom saglasio da nije bilo povrede člana 13 i odustao od tužbe po tom osnovu. Shodno tome, nema potrebe ni da se ovaj Sud bavi tim pitanjem.

IZ REČENIH RAZLOGA, SUD

1. Zaključuje sa sedam glasova prema dva da nema povrede člana 6;
2. Zaključuje jednoglasno da nema potrebe da razmatra tužbu po osnovu člana 13.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi održanoj u zgradi Suda u Strazburu 16. decembra 1992.

Rolf
Mark-Andre Ejsen

Rizdal,

Predsednik,
Sekretar, sr.

sr.

U skladu sa članom 51, stav 2 Konvencije i pravilom 53, stav 2 Poslovnika Suda, u prilogu presude se nalaze i izdvojena mišljenja sledećih sudija:

(a) izdvojeno mišljenje g. Petitija; i

(b) izdvojeno mišljenje g. De Mejera

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE PETITJA

Ja se nisam priklonio većini koja je svoj glas dala u prilog zaključku da nije bilo povreda, pošto smatram da je došlo do nesumnjive povrede člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Prvo, zato što je Apelacioni sud prejudicirao kakva bi bila odluka porote da se od nje zatražilo da o tome odlučuje i drugo, zato što je ključno pitanje iz predmeta Edwards načelo imuniteta u javnom interesu, a to u engleskom pravu dozvoljava tužilaštvu da, radi zaštite javnog interesa, nije u obavezi da sva dokumenta stavi na uvid odbrani, to jest, da neka od tih dokumenata zadržava samo za sebe. To se dogodilo u postupku pred najvišim sudom u zemlji. Evropski sud nije zauzeo izričit stav po ovom pitanju, pa se odsustvo njegovog stava može protumačiti kao odobravanje ovakve prakse, što ne stoji. Sud se pre svega bavio propustom odbrane da u svojoj žalbi istakne ovo kao ključno pitanje.

Da bi se izbegla bilo kakva nedoumica, prihvatljivo je da se "interesi vojne tajne" ili "državne tajne" navedu kao razlog za propisno odobreno prisluškivanje telefonskih razgovora (vidi presude Evropskog suda u predmetima Klas, Maloun, Huvig i Kruslin). Međutim, kada se radi o krivičnom postupku i optužnici, celokupan dokazni materijal, bilo da ide u prilog ili na štetu okrivljenog, mora da se stavi na uvid odbrani kako bi svedoci druge strane mogli biti podvrgnuti unakrsnom ispitivanju, što je temelj tzv. adversarnog sistema propisanog članom 6 Konvencije. Razumljivo je da u tu svrhu može biti potrebno da se rasprava održi bez prisustva javnosti, upravo radi zaštite interesa vojne tajne ili državne tajne.

U predmetu Edwards se međutim uopšte nije radilo o takvim interesima, već o dokumentima i dokaznom materijalu u krivičnom postupku u jednom sasvim običnom predmetu koji se svode na to da gđica Sajzer nije prepoznala podnosioca predstavke i da je policija propustila da analizira otiske prstiju.

U svom podnesku je podnosilac predstavke izneo sledeće relevantne primedbe:

"Važeći zakoni Engleske i Velsa dozvoljavaju da se kao dokaz na suđenju koriste nepotvrđene ili diskutabilne izjave o priznanju, pod uslovom da postupajući sudija na odgovarajući način na to upozori porotu.

Osuđujuća presuda se može zasnivati samo na takvom priznanju. Zakoni koji to opisuju su trenutno predmet preispitivanja nadležne državne komisije.

Čak i da je porota takvo priznanje odbacila, činjenica da gđica Sajzer nije prepoznala podnosioca predstavke bi već bila dovoljna da dovede u ozbiljnu sumnju identifikaciju podnosioca predstavke kao počinioca predmetnog krivičnog dela, pa bi shodno tome takođe dovela u razumnu sumnju i njegovu krivicu.

Podnosilac predstavke moli Sud da primeti da ga je porota proglasila krivim sa deset glasova prema dva, što pokazuje da su dva porotnika imala razumnu sumnju u njegovu krivicu. Po domaćem pravu, podnosilac predstavke ne bi mogao biti osuđen da su tri ili više porotnika iskazala takvu sumnju. Podnosilac predstavke bi bio oslobođen da je takvu sumnju iskazao samo još jedan porotnik. Dokaz za čije postojanje on i porota nisu znali bi možda bio dovoljan da takvu sumnju pobudi kod jednog ili više porotnika.

Činjenica da gđica Sajzer nije identifikovala podnosioca predstavke kao počinioca jeste materijalni dokaz do koga je došlo tužilaštvo, ali ga nije iskoristilo na sudu. Taj dokaz je morao biti stavljen na uvid odbrani po Smernicama državnog pravobranioca i po pravnim standardima ustanovljenim u predmetima Brajant protiv Diksona iz 1946, 31 Criminal Appeal Reports 146, i R. protiv Klarka iz 1930, 22 Criminal Appeal Reports

Činjenica da gđica Sajzer nije mogla da identifikuje podnosioca predstavke kao počinioca, sa čim je policija bila upoznata pre suđenja, njemu jeste bila nepravično uskraćena, što predstavlja povredu stavova 1 i 3 (d) člana 6. (...)

U krivičnom postupku u engleskom pravnom sistemu se od tužilaštva zahteva da informacije poput ovih gore navedenih učine dostupnim odbrani. Ne može se poreći da takve informacije nisu bile prezentirane podnosiocu predstavke u ovom slučaju. Ujedinjeno Kraljevstvo nije ponudilo nijedno objašnjenje niti opravdanje zbog čega se Država nije pridržavala postulata domaćeg prava koji bi, u slučaju da su bili ispoštovani, istovremeno obezbedili i primenu člana 6."Prikriivanje dokaza koji idu u prilog optuženom, kao i fabrikovanje dokaza u drugim predmetima uzrok su mnogih nevolja u istrazi koju vodi policija (setimo se samo tzv. "Birmingenske šestorke" i predmeta Vord).

Sve to ukazuje na značaj procene takvih situacija u krivičnom postupku i rezervi koju je nalagala odluka Apelacionog suda. Kao što je odbrana i tvrdila, ključno pitanje se svodi na kredibilitet svedoka iz policije. U obraćanju Sudu, odbrana je iznela sledeće argumente: "U takvim okolnostima je za g. Edvardsa bilo od vitalnog značaja da bude upoznat sa činjenicom da ga gđica Sajzer nije prepoznala kao počinioca kada su joj pokazali fotografije raznih lica, uključujući i njegovu (...)

(...) Da sada ostavimo po strani suđenje pred prvostepenim sudom i pređemo na postupak pred Apelacionim sudom. Podnosilac predstavke prihvata

ustanovljene standarde u praksi Suda da član 6 nalaže da se prilikom razmatranja pravičnosti suđenja mora posmatrati postupak u celini.

Jasno je takođe i da član 6 nalaže da suđenje mora biti pravično i javno. U ovom slučaju, ni jedan ni drugi sud nisu razmatrali predmet u celini, niti u svetlu celokupnog materijala koji je sudu bio dostupan.

G. Edwards smatra da je u krajnjem ishodu čitav postupak, ako se i suđenje i žalbeni postupak posmatraju kao jedna celina, izfragmentisan. Njegovi sastavni delovi, kao i postupak u celini, ne mogu se smatrati ni kompletnim, ni pravičnim.

G. Edwards je imao dva nekompletna postupka pred dva odvojena suda. Suđenje pred prvostepenim sudom je bilo nekompletno zato što g. Edwardsu nije omogućen uvid u dokaze tužilaštva. Žalbeni postupak pred Apelacionim sudom je, takođe, bio nekompletn. G. Edwards se ne slaže sa tvrdnjom Države da su svi relevantni materijalni dokazi prezentirani pred Apelacionim sudom. G. Edwards podseća Sud da je istragu o načinu vođenja istrage u policiji vodio viši inspektor Robert Karmajkl iz odeljenja u Hambersajdu. Ta istraga je i pokrenuta po osnovu žalbe g. Edwardsa na rad policije.

Viši inspektor Karmajkl je svoj izveštaj završio 19. decembra 1985, nakon čega je on upućen Komisiji za pritužbe na rad policije, koja ga je sa svoje strane prosledila tužilaštvu. Ta činjenica je za rezultat imala upućivanje predmeta Apelacionom sudu od strane ministra unutrašnjih poslova."Sadržaj tog izveštaja nije smeo ostati zaštićen i morao je biti obelodanjen.

Što se tiče tvrdnje da je odbrana svoju žalbu Apelacionom sudu trebala da zasnjuje na ovoj činjenici, takav argument po mom mišljenju ne može biti relevantan. Prikrivanje dokaza ove vrste bi se u kontinentalnom pravu moglo tretirati ka osnov za poništenje presude radi zaštite javnog interesa. Ovakav osnov je nešto što sud po službenoj dužnosti mora da pokrene kao pitanje, čak i kada se odbrana na njega ne poziva. Štaviše, ne može se ostaviti da odbrana, usled neiskustva, sama podnese teret obezbeđivanja poštovanja osnovnih procesnih pravila koja zabranjuju prikrivanje dokaza. U kontinentalnom pravu bi zbog takve greške policije mogao biti pokrenut i krivični postupak radi ispitivanja kriminalnih radnji u službi. Gorka su sećanja na slučajevne prikrivanja dokaza u istoriji pravosuđa.

Meni se čini očiglednim da je Apelacioni sud trebalo da u skladu s gore navedenim pokrene postupak za poništaj prvostepene presude i da predmet vrati na odlučivanje poroti, bez prejudiciranja njene konačne odluke, posebno s obzirom na činjenicu da je porota u prvostepenom postupku donela odluku sa deset glasova prema dva i da bi još jedan glas protiv bio dovoljan za oslobađajuću presudu.

Dosadašnje doktrine iz Konvencije, poput one o "javnom interesu", bi morale da se revidiraju u svetlu člana 6.

Evropski sud je u brojnim situacijama naglašavao da je od ključnog značaja da postupak pred sudom zadrži sve elemente "adversarnosti" i da se svaki dokaz, i onaj koji ide u prilog i onaj koji ide na štetu jedne strane, ima podvrgnuti preispitivanju one druge strane (vidi između ostalog presude u predmetima Kostovski, Kardo i Delta). To znači da tužilac mora odbrani da stavi na uvid sve svoje dokaze. Iz navedenih razloga ja smatram da je u ovom slučaju došlo do povrede člana 6.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE DE MEJERA

Nije pobijena tvrdnja da odbrana i porota na suđenju pred prvostepenim sudom u Šefildu nisu bili obavešteni da su na mestu izvršenja prvog krivičnog dela pljačke pronađeni otisci prstiju koji ne pripadaju ni podnosiocu predstavke ni drugooptuženom na tom suđenju, niti da žrtva tog krivičnog dela nije bila u stanju da identifikuje podnosioca predstavke na osnovu ponuđenih fotografija.

Prikriivanje tih činjenica od odbrane i porote je fundamentalno ugrozilo pravičnost samog suđenja. Naknadni postupak pred Apelacionim sudom tu činjenicu nije izmenio.

Teško je razumeti kako je Apelacioni sud mogao uzeti zdravo za gotovo da porota ne bi reagovala drugačije i da je čula celu priču.⁵⁸ Mogli bi postojati razlozi da se takvo što prihvati, ali bi isto tako mogli postojati razlozi u prilog tvrdnje da bi porota mogla doneti i drugačiju odluku da je znala za postojanje otisaka i činjenica vezanih za fotografije. Sem toga, mora se uzeti u obzir i argument, koji je ispravno uočila manjina članova Komisije,⁵⁹ da podnosilac predstavke ne bi bio osuđen da je samo još jedan porotnik glasao u njegovu korist.

Pod takvim okolnostima je Apelacioni sud morao naložiti vraćanje predmeta na ponovno suđenje.

Iz navedenih razloga sam mišljenja da u ovom slučaju nije bilo pravičnog suđenja.

Zahvaljujemo Kancelariji Saveta Evrope u Beogradu na ustupanju

**prevoda presuda Evropskog suda za ljudska prava za potrebe ove baze
Prevod preuzet iz knjige "ODABRANE presude I" / Evropski sud za
ljudska prava; (urednik Vladan Joksimović; prevod Danica Kraljević,
Predrag Sibinović ; stručna redakcija prevoda Tatjana Papić). - Beograd:
Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2005 (Beograd: Dosije). ISBN 86-
84437-27-6
CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd
347.951:341.645(4)**

[\[1\]](#) Napomene sekretara:

Predmet je zaveden pod brojem br 79/1991/331/404, gde prvi broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu tokom te kalendarske godine (označene drugim brojem). Pretposlednji broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu od njegovog osnivanja, a poslednji broj redosled podneska (Komisiji) koji mu je prethodio.

S izmenama izvršenim u skladu sa članom 11 Protokola br. 8, koji je stupio na snagu 1. januara 1990.